



KALEVI SORSA SÄÄTIÖ
FONDEN • FOUNDATION

Impulsseja *Toukokuu 2014*

Pertti Paasio

Demokratia – jalokivi vai peruskivi

Subjektiiivisia havaintoja ja näkemyksiä

- Veteraanipoliitikko puolustaa politiikkaa, puolueita ja edustuksellista demokratiaa. Paasio näkee, että demokratia ei voi toimia ilman puolueita ja poliittisuutta. On ongelmallista että poliittista toimintaa yleisesti ja puolueita erityisesti luonnehditaan kielteisin painotuksin.
- Demokraattisen päätöksenteon edellytys olisi, että puolueiden eriävät poliittiset ja ideologiset tavoitteet tuotaisiin selkeästi esiin näennäisen puolueettomuusvaatimuksen sijaan. Paasion mukaan medially on osansa politiikan alhaiseen arvostukseen esittäessään politiikan järjestäen kielteisessä valossa.

Uutisten kertoessa diktatuurin jossain päin maailmaa kaatuneen ja demokratiaa tavoitteleiden voimien voittaneen niihin liittyy säännönmukaisesti tieto, että poliittisten puolueiden toiminta on sallittua. Diktaattorit kieltävät ensimmäisenä toimenpiteenään poliittiset puolueet. Poliittiset puolueet nähdään kiistattomasti demokratian välineinä. Siksi diktaattorit niitä pelkäävät, ja siksi ihmisoikeuksien puolesta kamppailuun nousseet niitä vaativat.

Poliittiset puolueet nähdään kansan tahdon toteuttajina. Puolueet toimivat myös kansalaisten erilaisten valintojen mahdollistajina. Kansalaiset eivät ole keskenään samaa mieltä siitä, miten yhteiskunta on järjestettävä. Puolueet turvaavat sen, että valinnat konkretisoituvat vaaleissa ja vaalien tuloksen mukaisessa poliittisessa päätöksenteossa sen mukaan kuin kansan valtuutus edellyttää. Demokratiassa puolue terminä tarkoittaa ja voi tarkoittaa vain osaa kokonaisuudesta, ei jakamatonta kokonaisuutta.

Puolueiden tehtävänä demokratialle rakennetussa yhteiskunnassa on toimia kansan-vallan kanavana, vaikutusväylinä niille, jotka haluavat äänestämistä perusteellisemmin osallistua poliittisiin prosesseihin. Tämä edellyttää, että puolueet ovat valmiita tarjoamaan tämän mahdollisuuden, erilaisia ratkaisuja eri tavoin ajatteleville. Tässä ei aina kovin hyvin onnistuta; vaikuttamisen vaikeudet ovat olennainen osa demokratiaa, samoin kompromissit eri tavalla ajattelevien välillä.

Yksipuoluejärjestelmä on demokratiassa käsitteellisestikin mahdoton. Diktatuureissa tavattavat puolue-nimiset organisaatiot eivät itse aisassa ole puolueita lainkaan. Niitä kutsutaan puolueiksi sen vuoksi, että ne muodostaisivat eräänlaisen savuverhon peittämään demokratialle vieraita puuhia.

Tässä yhteydessä ei ole tarkoitus käsitellä diktatuurimaiden ns. puolueiden toimintaa, vaikka aihetta voisi ollakin. Tarkoitus on subjektiivisten havaintojen perusteella ja erilaisissa olosuhteissa kehittyneiden näkemysten pohjalta arvioida demokratian merkitystä, asemaa ja todellisuutta siinä yhteiskunnassa, jossa olen itse elänyt ja edelleen elän.

Demokratian käsitteestä jo sinänsä johtuu, että myös sitä itseään - demokratiaa - voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista, jolloin painotukset voivat vaihdella. Missä ovat tällaisen tarkastelun rajat? Voiko demokraattinen yhteiskunta tai yhteisö vaikka lakkauttaa itsensä, kunhan tätä tarkoittavat ratkaisut tehdään demokraattisesti. Tällainen kysymys on ajankohtainen mm. Euroopassa. Legitiimoiko demokratia diktatuurin, jos diktaattori valitaan moitteettoman demokraattisin menetelmin?

Voiko demokratia olla enemmistön diktatuuria? Tällaiseen periaatteeseen törmää käytännössä aina silloin tällöin. Sitä käytetään mm. järjestöjen toiminnassa. Kun äänestetty on ja enemmistö saatu, demokratia toimii, eikä siihen ole nokan koputtamista. Tarkka kyselijä voisi täsmentää keskustelua esittämällä ns. tyhmiä kysymyksiä kaikkien tasavertaisesta mahdollisuudesta saada informaatiota.

Onko demokratia vain potentiaali, mahdollisuus vai onko edellytettävä sen soveltamista käytännön toiminnassa, politiikassa? Koskevatko demokratian pelisään-

nöt vain valintatilanteita vai ulottuvatko ne näiden jälkeiseen käytännön elämään.

Harjaantunut tarkkailija voisi ihmetellä sitäkin, onko demokratia käyttökelpoinen ratkaisutapa vain normaaliin käytäntöön liittyvissä helpoissa asioissa. Kun suuret asiat on ratkaistava tai kun kriisi uhkaa kansakunnan elämän perusteita, siirretäänkö demokratia periaatteineen syrjään kutsuen ”isot pojat” hoitamaan hommat.

Joku pessimismiin taipuvainen maailmanmenon tarkkailija on sanonut, että demokratiaa arvostetaan eniten silloin, kun se on menetetty tai kun sitä vaaditaan, siis silloin kun sitä ei ole.

Tämän mietelauseen punnitsijan huomio kiinnittyy helposti siihen, että kansalaisten kiinnostus käyttää kallisarvoista äänioikeuttaan tuntuu pikemminkin laskevan kuin nousevan, aivan erityisesti Suomessa, joka aikanaan tarjosi demokraattisen yhteiskunnan mallin aivan maailmanlaajuisestikin. Tähän komeaan perintöön viitataan aiheellisesti varsinkin tärkeinä juhlapäivinä ja juhlavuosina. Demokratia on juhlahetkiemme jalokivi, jonka hohto huomataan, mutta onko se vain koru, joka pannaan säilöön odottamaan seuraavaa juhlaa. Arvostetaanko demokratiaa myös arjessa? Jos arvostetaan, miksi arvostus ei näy esimerkiksi korkeampana äänestysaktiivisuutena? Voidaanko demokratia normaalioloissa sittenkin kokea suomalaisen yhteiskunnan peruskivenä?

Olen näitä kysymyksiä pohtinut erilaisissa tehtävissä politiikan kentillä. Jotkut näistä tehtävistä ovat vieneet valtakunnan ja vähän kansainvälisenkin politiikan ydinalueille. Suuntaa, karttoja ja pitkospuita maisemissa ovat tarjonneet niin sosialidemokraattiset nuorisjärjestöt kuin vetäytymisen aikoja seuranneet vähän väljemmät näkymät.

En ole pyrkinyt erityiseen objektiivisuuteen; ei siitä mitään kuitenkaan olisi tullut. Olen ollut pitkään poliitikkona. Toivottavasti huomataan, että se on saattanut vaikuttaa. Niin on tarkoituskin.

Politiikan kielteinen arvovaraus

On parlamentarismien ja demokratian kannalta merkittävä paradoksi, että poliittista toimintaa yleisesti luonnehditaan kielteisin painotuksin ja siinä mukana olevia attribuutein, joita ei käytetä kuvaamaan arvostusta. Kuitenkin kyse on kansalaisista, jotka vapaissa vaaleissa on valittu poliittisiin tehtäviin. Huomion arvoista on, että kielteisyys yleensä on jo lähtökohdissa, ei niinkään vasta johtopäätöksissä. Ilmiö havainnollistuu seuraavien lauseiden eroavuuksissa:

Valehtelee, vaikka on poliitikko

Valehtelee, koska on poliitikko

Edellisen lähtökohtana on arvostus kansanedustuslaitosta kohtaan, arvostus, jota valehtelemisen paheksuttavalla tavalla rikkoo. Jälkimmäinen versio kertoo, että kansanedustajan, siis politiikassa toimivan henkilön, kanssa keskustelevalle on syytä olettaa, että keskustelukumppani ei ole puheissaan rehellinen vaan todennäköisesti valehtelija. Oletuksen perusteeksi riittää meidän poliittisessa ilmastossamme tieto, että kyseinen henkilö on poliitikko.

Kielteistä asennoitumista politiikkaan suosiva yhteiskuntailmasto tuottaa joka-päiväiseen inhimilliseen vuorovaikutukseen ilmaisia, joita ei ole tarkoitettu kehumiseksi. Tällaisia termejä ovat esimerkiksi poliittinen, politikointi ja politisoitu, kun tarkoitetaan hyvän vastakohtaa, epäasiallista, poliittinen virkanimitys, kun tarkoitetaan, että virkaan on valittu tai aiotaan valita henkilö, jonka poliittinen kanta on tunnettu. Silloin, kun sanan ”poliittinen” kielteinen arvovaraus ei riitä, terästetään ilmaisua pidentämällä sana muotoon puoluepoliittinen. Tämä ilmaisu tuo käyttäjälleen ylemmyyden tunteen. Jopa poliitikot itse käyttävät itse julkisissa puheenvuoroissaan toimiensa ja kannanottojensa laadun vahvistajana niiden puoluepoliittisuuden torjumista. Puoluepolitiikka nähdään siis näissä yhteyksissä hyvän ja rehellisen vastakohtana, yhteiskunnallisena saasteena.

Niin sanotun elinkeinoelämän puolella vallitsevat aivan toisenlaiset tavat, perinteet ja lainalaisuudet. Esimerkiksi suuren hissiyhtiön tärkeisiin johtotehtäviin ei valita henkilöä, joka on sitä mieltä, että hissien tekeminen on väärin, ainakin sellaisten hissien, joita yhtiön ylin johto pitää parhaina. Nimitettävän tulee olla strategiselta ajattelultaan ja periaatteiltaan samassa linjassa nimittäjien kanssa; sitä pidetään luonnollisena. Julkisten yhteiskunnallisten organisaatioiden osalla tällaisia periaatteita pidetään korruptiivisina ja jopa rangaistavina. Kyse on kuitenkin samasta yhteiskunnasta.

Puolueet kuuluvat demokratiaan

Poliittisuuden mieltäminen kielteiseksi ja kavahdettavaksi ulottuvuudeksi on demokratialle periaatteellisella tasolla rakentuvalla yhteiskunnalla mittava ongelma. Ongelman merkittävä piirre on se, että sitä ei yleisesti pidetä ongelmana. Menestyminen kansanvaltaisessa prosessissa, esimerkiksi kansanedustajan tai kunnanvaltuutetun paikan saavuttaminen edellyttää luottamussuhdetta valitsijoihin. Kun menestys on tuonut merkittäviä tehtäviä, luottamus usein säilyy ja vahvistuu; seuraavissa vaaleissa äänestetään hyvin usein samoja ehdokkaita. Samalla kuitenkin yleinen asenne politiikkoihin ja puolueisiin muuttuu negatiiviseen suuntaan.

Vakiintuneessa demokratiassa kansalaisten oikeus järjestäytyä aatesuuntien mukaan on luovuttamaton. Näin syntyneet puolueet saavat valtaa sen mukaan kun kansalaiset vaaleissa sitä kullekin antavat. Näin on luonnollista ja historiallisesti johdonmukaista, että aatteet vaikuttavat päätöksentekoon demokraattisissa prosesseissa, joissa monet poliittiset puolueet hakevat kannatusta omille arvoilleen ja tavoitteilleen. Jotkut aatteet vaikuttavat päätöksentekoon epädemokraattisissa prosesseissa.

Meillä jokainen vaaleihin osallistuva puolue vetoaa valitsijoihin ohjelmalla, joka kattaa koko yhteiskunnan: jos saamme vallan, toimimme näin. Useimmiten tietenkin tiedetään, ettei mikään puolue saa sellaista kannatusta, joka mahdollistaisi toimimisen yksin ja yhden ohjelman toteuttamiseksi. Tämä arjen todellisuus ei kuitenkaan heijastu vaaliohjelmiin. Äänestäjä antaa äänensä (Suomessa ehdokkaan kautta) puolueelle ikään kuin edellyttäen, että tämä toimii ilmoittamansa tavoitteet saavuttaen. Kun sitten vaalitulos ei tähän riittäviä mahdollisuuksia annakaan, puhutaan lupausten pettämisestä.

Parlamentaarisen demokratian näkökulmasta on jonkin mittainen ongelma, että puolueet eivät vaaleissa julista, mitä ne tulevat tekemään osapuolena monipuoluehallituksessa ja aseta tavoitteitaan tämän mukaan. Hallitusneuvotteluissa toki asetetaan tavoitteita ja ehtoja, joiden tulee täyttyä, ennen kuin puolue on valmis hallitukseen.

Kansalaisten tietoon neuvottelutulos tulee kompromissina. Kompromissitkin kuuluvat demokratiaan. Olisi kuitenkin demokratiankin kannalta hyödyllistä, että kansalaiset voisivat tietää mikä on ollut kunkin osapuolen lähtökohta ja mitkä ovat olleet kunkin prioriteetit ja esitykset. Julkisuuteen tulee useimmiten vain lopputulos ja tunne, että omat edustajat jyrättiin.

Poliittiseen kieleen on tullut demokratian kannalta merkittävä semanttinen paradoksi. Tavoitteiden ja lupauksen katsotaan merkitsevän samaa. Kun tavoitteisiin ei tyydyttävässä määrin yllätä, lupaus on siis rikottu ja valitsija (kansa) on petetty. Sama vaatimus kohdistuu ihmisten mielissä myös yksityisiin ehdokkaisiin, jotka vaalitaistelussa ovat arvoistaan ja tavoitteistaan puhuneet. Tästä huolimatta on välttämätöntä, että puolueiden edustamat periaatteelliset erot näkyvät mahdollisimman selvästi vaalitaistelussa. Kun vaalien tulokset kutakuinkin säännönmukaisesti edellyttävät useittenkin eri aatesuuntia edustavien puolueiden välistä yhteistyötä, syntyy ristiriitoja, jotka valitsijat kokevat ainakin johonkin mittaan ongelmallisina. Demokratian arkeen kuuluu kuitenkin sekin, että noiden ongelmien kanssa kyetään elämään

Ideologiat ovat kuitenkin kaiken aikaa olemassa; niillä on vaikutusta puoluevalintoihin ja -suuntaukseen. Yleinen politiikkakielteisyys heijastuu poliittiseen kieleen myös siten, että esitys, ratkaisu tai mielipide on huono, koska se on ”ideologinen”. Ideologisuutta käytetään siis asiattomuuden, asiantuntemattomuuden ja epäilyttävän synonyymina. Julkisuuteen mahtuu kuitenkin jokseenkin vaivattomasti puolueiden moittiminen aatteettomuudesta.

Vaalikampanjonnin dynamiikassa niin kuin poliittisen elämän arjessakin oppositio on yleensä helpommassa asemassa, koska vastustaminen on selväpiirteisempää toimintaa kuin puolustaminen. On vaikea kuvitella, että esimerkiksi kuntaliitosta vaatimaan tai edes kannattamaan saataisiin liikkeelle yhtä suuret joukot kansalaisia kuin sitä vastustamaan. Äänekkäätkin vastustajat edustavat kuitenkin useimmiten vähemmistöä.

Puolueiden asema demokraattisissa valinnoissa ja demokratian toteuttajina asettaa niille itselleen korkeat eettiset vaatimukset. Kansalaisten kontrolli toimii tällä ulottuvuudella erityisen herkästi. Käytännön työ politiikan keskeisissä tehtävissä kehittää helposti ns. valtionhoitajailmiön. Vaalikampanjoiden ilmapiiri vaihtuu esimerkiksi ministeriön virastoilmapiiriin. Tämä tapahtuu tietenkin vain vaaleissa menestyneiden kohdalla.

Uuden ministerin on lunastettava sijansa virkamiesten keskuudessa ja esimiesasemansa näihin nähden. Joukkoon kuulumisen osoitetaan mm. alan virkaslangin korostuneella käyttämisellä. Puolue-elimissä tämän kaltaiset muutokset puhettavassa kohtaavat ainakin mielen tasolla ajoittain kovaakin arvostelua.

Samastumisilmiön lieventämiseksi ministeriöihin nimitetyt poliittiset valtiosihteerit ovat vieneet kehitystä jossain määrin poliittista identiteettiä vahvistavaan suuntaan, eivät kuitenkaan olennaisesti.

Kansanvaltaisen päätöksenteon toimintaa arvioitaessa mainitaan usein virkamiesten ja poliitikkojen roolijako. Tässä katsannossa virkamiesten tehtäväksi katsotaan valmistelu ja poliitikkojen vastuulle jää päättäminen. Kummankin tahon on tässä mallissa pidettävä ”näppinsä erossa” toisen alueelta. Tämän opinkappaleen laaja suosio heijastaa mm. mediassa ja akateemisessa maailmassa ilmenevää tarvetta kaventaa vaaleissa valtuutettujen poliitikkojen todellisia mahdollisuuksia ohjata kehitystä. Näiden osaksi halutaan kylläkin jättää vastuun kantaminen.

Politiikassa ja siihen liittyvissä yhteiskunnallisissa toiminnoissa on päätös monine johdannaisineen ja liitännäisineen epäilemättä yleisimpiä sanoja. On yllättävää, että sen merkitystä ei yleensä lainkaan analysoida eikä problematisoida. Lähtökohtaisesti oletetaan, että kuulijat ymmärtävät helposti ja samalla tavalla kuin puhuja.

Mitä sitten ovat päätökset, joita on tehtävä asioiden suuntaamiseksi haluttavalla tavalla? Onko päätöksenä pidettävä vain sitä osaa asian käsittelyssä, jolloin puheenjohtaja sanelee ratkaisun pöytäkirjaan ja vahvistaa sen nuijan iskulla pöytään? Onko sitten kaikki muu valmistelua, josta poliitikon olisi pidettävä näppinsä erossa?

Demokraattiseen valtuutukseen perustuvassa päätöksenteossa on välttämätön lähtökohta, että päätös nähdään prosessina, ei hetkellisenä tapahtumana, jossa valmistelijan ja esittelijän luoma kokonaisuus vain siirtyy päätöksen tekijän tai tekijöiden vastuulle. Valmistelu kuuluu olennaisena kokonaisuuteen eli päätökseen.

Päättämistä tapahtuu prosessin kaikissa vaiheissa. Jo asian vireillepanovaiheessa päätetään, että asiaa lähdetään viemään eteenpäin. Olisiko poliitikkojen pidettävä näppinsä erossa tästäkin? Siihen, mihin suuntaan vireille pantua asiaa lähdetään viemään, sisältyy jo arvovarauksia, oli valmistelusta vastaavalla virkamiehellä sitten poliittista kantaa tai ei.

On kohtuullista, että päättäjäksi nimetty tai nimitettävä poliitikko myös haluaa päättää. Jotta tämä voisi toteutua, päättäjävastuu edellyttää näppien panemista myös siihen osaan päätösprosessia, jota kutsutaan valmisteluksi.

Tämän kaltainen erittely ei tarkoita, että poliitikko päätöksentekijänä olisi aina oikeassa tai valmisteleva virkamies aina puolueellinen. Tuskin jakaumat näissä tarkasteluissa merkittävästi poikkeavat muiden elämänalueiden jakaumista. Kysymys on pikemminkin siitä, että yleisemmin kuin halutaan myöntää, poliittinen elementti halutaan sulkea yhteiskuntaan todellisuudessa vaikuttavien elementtien ulkopuolelle, vähintään rajoittaa sen liikkuma-alaa.

Puolueettomuus suosiossa

Puolueettomuus on usein käytännön kielessä, myös mediassa, synonyymi hyvälle ja osaavalle sekä moraalisesti moitteettomalle. Tapakulttuuriin kuuluvat myös

julkiset vakuuttelut, ettei esim. virkaan valittavan poliittisella kannalla ole merkitystä, ei kielteistä eikä myönteistä. Tosiasiassa merkitystä lähes aina kuitenkin on, suuntaan tai toiseen. Poliittista kantaa pidetään julkisuudessa asianomaiselle yleensä taakkana. Poliittista kokemusta ei juurikaan näe pidettävän tosiasiallista pätevyyttä lisäävänä tekijänä. Suurimman julkisuuden ulkopuolella tavataan siten enemmän variaatioita.

Puolueettomuuden välttämättömyyttä julistetaan yhä laajemmissa yhteyksissä paljon yli sen, mihin puolueettomuus ehdottomana edellytyksenä kuuluu. Tällaisia foorumeita ovat mm. tuomioistuinten tuomarin tehtävät. Puolueettomuudesta on alettu kuitenkin puhua mm. ammattiyhdistysliikkeen roolia määritettäessä.

Esimerkiksi median kentässä on voimia, jotka pyrkivät eristämään puolueet yhteistyöstä kansallisten instituutioiden kanssa. Ammattiyhdistysliikkeen keskusjärjestöjen halutaan olevan eräänlaisia työmarkkinavirastoja. Palkansaajajärjestöjen yhteyksiä varsinkin poliittiseen vasemmistoon kritisoidaan herkästi. Yhteiskuntakehityksen tuntijat ja tutkijat voivat lähitulevaisuudessa odottaa puolueettomuutta vaadittavan myös puolueilta.

Sanaa puolueettomuus käytetään vaihtelevasti tarkoittamaan erilaisia asioita, mm. silloin, kun parempi ilmaisu olisi esimerkiksi objektiivisuus.

Pätevyyden ulottuvuudet

Ilmeisesti merkittävimpiä syitä politiikan ja poliitikkojen huononlaiseen julkiseen kuvaan on laajalle levinnyt käsitys siitä, että virkoihin ja muihinkin julkisiin tehtäviin kohtalaisen estottomasti nimitetään epäpäteviä ihmisiä, joiden pääasiallinen ansio on toiminta puolueessa. Kielteinen julkisuus estää tehokkaasti asiallisen keskustelun. Päätöksentekijät kiistävät nimitysten poliittisen ulottuvuuden sen sijaan, että ratkaisun tätäkin puolta voitaisiin rauhassa perustella.

Kun asiasta ei uskalleta käydä kunnollista keskustelua, poliittista kantaa pidetään jonkinlaisena vammana, joka jo sellaisenaan haittaa tehtävästä selviytymistä. Asiallinen ja avoin keskusteluilmapiiri normalisoisi tilanteen. Paremmalla avoimuudella korostuisi myös kunnollisen koulutuksen ja opintojen loppuun saattamisen merkitys koko yhteiskunnalle.

Normaalioloissa pätevyyden voisi ajatella merkitsevän sitä, että asianomaisella on kyky ja taito tehdä ko. viran vaatimat tehtävät. Suoritetun ja dokumentoidun akateemisen tutkinnon – tai muun alan tutkinnon – katsotaan varmistavan, että valittu suoriutuu tehtävistään. Vaaditun tutkinnon suorittaminen onkin käyttökelpoinen mittari kontrolloitaessa virkanimitysten asiallisuutta. Viime vuosien politiikan tutkija voi tosin joskus havaita virantäyttötilanteissa ilmiön, että julkisuudessa tunnettu poliittinen kanta itse asiassa vähentää tutkinnon painoarvoa.

Viranhoidon edellyttämän tiedon ja osaamisen voi saavuttaa muitakin teitä kuin suorittamalla akateemisen tutkinnon. Esimerkiksi pitkäaikainen kansanedustaja, ministeri tai vaikkapa kunnallisessa luottamustehtävässä pitkään palvellut saavuttaa useinkin juuri noissa tehtävissä sellaisen tiedon ja osaamisen tason, siis pätevyyden, joka ylittää selvästi pelkän akateemisen tutkinnon tuottaman kelpoisuuden. Jokainen politiikan tutkija ja tarkkailija tuntee omassakin ympäristössään tästä esimerkkejä – tuntee, mutta ei mainitse.

Tyypillistä on myös, että entinen ammattinimike seuraa ei-akateemista tietä pätevyitynyttä virkamiestä vuosia, jopa vuosikymmeniä. Tämä on aina esimerkiksi korjausmies, sähköasentaja ym. vaikka ei olisi miesmuistiin kyseisissä töissä ollutkaan. Ilmiössä näkyy heijastusta luokkayhteiskunnan kaipuusta, yhteiskunnan, jonka huipuille rahvaalla eikä rahvaan lapsilla ollut asiaa.

Taustalla on ajatus hallinnosta, joka muodostuu erilaisista viroista ja vakansseista, joihin akateemiseen kuuluvilla on oikeus pätevyysjärjestyksessä. Pätevyys tästä näkökulmasta katsottuna kertyy akateemisen tutkinnon tasosta ja viranhoidon vuosista

Objektiivisesti ajatellen tuntuisi luonnolliselta, että nimittävä taho, esimerkiksi ministeri, haluaisi varsinkin korkeaan virkaan henkilön, jolla on edes suunnilleen samanlainen arvomaailma kuin nimittäjällä, käsitys siitä, millaisin periaattein ko. viran edellyttämistä tavoitteita voisi edistää. Tällöin nousee kuitenkin lähes poikkeuksetta kova hälinä ja kohu: puoluekanta sivuutti pätevyyden.

Ihanteena tuntuu pidettävän, että merkittävien virkojen hoitamisen kannalta on hyödyllistä, ellei virkaan valittavalla ole minkäänlaista mielipidettä tai näkemystä siitä, millaisin periaattein noita virkoja hoidettaisiin.

On luonnollista, että politiikan tekemisen kannalta tärkeissä viroissa nimitettävän poliittinen kanta vaikuttaa tämän asemaa vahvistavasti. Tämä ei demokratian näkökulmasta ole ongelma. Vallitseva kaksinaismoraali sen sijaan on.

Parlamentarismi – luottamus ja kontrolli

Parlamentarismi tarkoittaa sitä, että hallitus voi toimia vain parlamentin luottamuksen vallitessa. Jos parlamentti vetää luottamuksensa pois, hallituksen on erottava. Hallitus voi myös painostaa parlamenttia uhkaamalla erota, ellei tämä sen politiikkaa tai jotakin tiettyä esitystä hyväksy.

Suomalaisessa parlamentarismien sovelluksessa lähtökohtana on luottamus, jonka katsotaan vallitsevan, ellei eduskunta ole nimenomaan antanut epäluottamuslauseita. Perustuslakiuudistus toi tullessaan myös sen, että uusi hallitus tuo tiedonantona hallitusohjelmansa eduskunnan käsittelyyn. Kun esityksen muotona on tiedonanto, eduskunta voi ottaessaan siihen kantaa äänestää hallituksen luottamuksesta.

Tästä ei kuitenkaan seuraa, että hallitus olisi jonkinlainen eduskunnan apuelin. Eduskunta ei myöskään toimi operatiivisesti. Tämä rooli on parlamentaarisessa järjestelmässä hallituksella. Nimestään huolimatta parlamentarismi on käytännössä hallitusvetoinen järjestelmä. Hallitus johtaa eduskunnan lainsäädäntötyötä eduskunnan luottamuksen varassa toimien. Käytännössä parlamentarismi on hallituksen ja eduskunnan enemmistön välistä yhteistyötä, ei hallituksen ja eduskunnan kilpailua vallasta.

Suomessa parlamentarismia on hyvin vahvan pääsäännön mukaan sovellettu niin, että hallituksessa olevilla puolueilla on eduskunnassa enemmistö. Joissakin muissa maissa on riittänyt, että parlamentin enemmistö tukee hallitusta, vaikka kaikki sen puolueet eivät suoraan hallituksessa olisikaan. Johtoajatukseksi tällöin on, että kaatamalla hallitus saadaan vielä epämiellyttävämpi hallitus. Vähemmis-

töhallitukset ovat olleet varsin yleisiä. Esimerkiksi Ruotsin vuosikymmeninen valtapuolue sosialidemokraatit ovat valtakausinaan hallinneet yhden puolueen hallituksen kautta ilman omaa parlamenttienemmistöä. Muutamana vaalikautena sosialidemokraateilla on yksinään ollut enemmistö. Pääsääntönä on kuitenkin ollut vähemmistöhallitus, jolloin tuki on haettu aina asiakohtaisesti tai valtiopäiväenemmistön hajanaisuus on estänyt epäluottamuksen. Perustuslaki ei aseta esteitä Suomessakaan tällaiselle käytännölle. Parhaaksi on kuitenkin poliittisen vakauden kannalta nähty koota laajapohjaiset enemmistöhallitukset

On nähtävissä, että puolueiden välisen antagonismin lieventyessä parlamentaaristen enemmistöhallitusten suosio olisi kasvussa ainakin Euroopassa. Useissa maissa puoluerakenteiden horjuvuus on johtanut kasvaviin vaikeuksiin hallitusten muodostamisessa. Puolueita syntyy ja kuolee, yhdistyy ja pirstoutuu tiheään tahtiin, joskus jopa yhden asian tai henkilön ympärille.

Perinteisiin poliittisiin aatesuuntiin perustuva puoluejärjestelmä näyttäisi takaavan vakaaseen hallituspolitiikkaan selvästi paremmat edellytykset kuin vaalikauden tai kaksi elävät kertakäyttöpuolueet.

Käytännössä suomalaistyyppinen parlamentarismin sovellus sisältää ongelmia eräillä rajapinnoilla. Siitä, että hallituksessa olevilla puolueilla edellytetään olevan enemmistö eduskunnassa, ei voi seurata, että eduskunnalla ei tällaisessa tapauksessa olisikaan parlamentarismin perusteisiin kuuluvaa tehtävää valvoa hallitusta. Oppositio ei voi vähemmistönä epäluottamuslauseella kaataa hallitusta. Tämä johtaa kysymykseen hallituspuolueiden eduskuntaryhmien roolista mm. suomalaistyyppisessä parlamentarismin sovelluksessa. Tästä roolista on verraten vähän puhuttu, eikä politiikan tutkimukseen ole sitä kovin paljon esillä pitänyt. On kuitenkin selvää, ettei hallituksen parlamentaarista kontrollia voida jättää yksinomaan opposition tehtäväksi. Erityisen tärkeää tämän periaatteen korostaminen on tietenkin Suomen kaltaisissa enemmistöhallituksille perustuvan parlamentarismin version maissa.

Käytännön parlamentaarisessa työssä kuten lainsäädännössä ja budjettipolitiikassa on tietenkin välttämätöntä, että hallitus voi luottaa siihen, että sen esitykset saavat eduskunnan tuen. Tämä ei kuitenkaan voi tarkoittaa sitä, että hallituksella olisi saneluvalta eduskuntaan päin. Käytännössä ilmenevät ristiriidat ovat luonnollisia ja osoitus elävästä parlamentarismita. Avoimia ja demokraattisia menettelytapoja pyritään kuitenkin joskus käyttämään tarkoituksensa vastaisesti, jolloin muodot säilyvät mutta esimerkiksi informaatio on epätasapuolista. Tällainen ilmiö vahvistaa itse itseään aiheuttaen työtehon heikkenemistä. Erityisen tärkeää tuolloin on, että kansanedustajat käyttävät perustuslain takaamaa oikeuttaan saada tietoa. Vahvan enemmistöhallituksen oloissa parlamentaarisen valvonnan toteutuminen on usein ongelmallista. Parlamentarismin käytäntö on hallituksen ja eduskunnan enemmistön yhteistyötä, jonka sujuvuuteen vaikuttavat myös henkilösuhteet. Ongelmat kuuluvat kuitenkin normaaliin elämään myös lainsäädäntötyössä; niiden kanssa on elettävä.

Eduskuntaryhmätkään eivät ole monoliitteja. Niiden sisällä muodostuu nopeasti erilaisia ryhmittymiä, jotka perustuvat mm. edustajien taustoihin ja tavoitteisiin, henkilökemioihin, puolueen ideologian tulkintoihin ynnä muihin. Eri syistä muo-

dostuneista ryhmittymistä tulee helposti toimijoita ryhmien sisäisissä mitteloissa. Nämä edustavat kuitenkin käytännön demokratiaa, vaikka niistä eivät kaikki pidäkään. Toisaalta on selvää, että parlamentarismien arjessa ryhmillä on oltava säännöt, joita noudatetaan.

Parlamentarismia sivuavassa keskustelussa esitetään kritiikkinä kaksi periaatteista lähtevää käytäntöä: imperatiivisen mandaatin kieltäminen ja ryhmäpäätökset. Niin sanottu imperatiivisen mandaatin kieltäminen on kirjattu Suomen perustuslakiin, sen 29 §:ään. ”Kansanedustaja on toimessaan velvollinen noudattamaan oikeutta ja totuutta. Hän on siinä velvollinen noudattamaan perustuslakia, eivätkä häntä sido muut määräykset.” Tämän säännöksen on väitetty kieltävän ryhmäpäätökset, on korkealta akateemiselta taholta esitetty sellainenkin teesi, että kyseinen pykälä tekee eduskuntaryhmät laittomiksi.

Imperatiivisen mandaatin salliminen oikeuttaisi äänestäjät kutsumaan pois parlamentista sellaiset edustajat, jotka toimivat vastoin valitsijain tahtoa. Tällainen oikeus ko. pykälässä kielletään, miten sellaista oikeutta sitten käytännössä sovellettaisiinkaan.

Ryhmäpäätökset kuuluvat normaaliin parlamentarismiin. Eroja on siinä, tunnustetaanko se vai ei, ei siinä, käytetäänkö sitä vai ei. Kaikki sitä käyttävät. Eroja on jonkin verran niissä sanktioissa, joita ryhmäpäätöksen rikkojiin suunnataan. Joissakin ryhmissä on ryhmästä erottaminen edelleen käypä käytäntö, tosin harvinaisena. Perimmältään kysymys on edustajan luottamussuhteesta ryhmään, varsinkin hallituspuolueissa, joissa varsinkin tärkeissä asioissa rivistä lipeäminen tulkitaan vastuun pakoiluksi. Luottamus voi säröillä ilman erillisiä päätöksiäkin.

Ryhmäpäätöskäytäntö määrittää edustajan suhteen omaan ryhmäänsä. Liittyesään ryhmään edustaja sitoutuu noudattamaan sen sääntöjä ja näihin perustuvia menettelytapoja. Perustuslain 29 § ei estä kansanedustajaa kuulumasta ryhmään ja työskentelemästä siinä. Pikemminkin sitä voidaan tulkita niin, ettei edustajaa saa kieltää kuulumasta ryhmään. Ellei edustaja ryhmään halua kuulua, häneen ei saa tämän vuoksi kohdistaa kansanedustajan toimeen liittyviä sanktioita.

Ryhmäpäätökset ovat parlamentaarisen demokratian olennainen elementti. Tämän vuoksi ne eivät voi myöskään merkitä enemmistön diktatuuria. Demokraattinen periaate edellyttää ryhmän jäsenten tasa-arvoa, oikeutta esittää mielipiteensä ja käyttää samaa perustietoa kuin mitä valmistelussa on käytetty. Näiden ehtojen täytyessä ryhmäpäätökset täyttävät parlamentaarisen demokratian asettamat reunaehdot.

Parlamentarismi syntyi vähitellen vuosisatojen mittaan, kun haluttiin rajoittaa rajatonta hallitsijan valtaa sopimuksilla ja julistuksissa esimerkiksi hallitsijan ja aateliston oikeuksista. Näitä elementtejä sisälsi jo Englannin Magna Carta vuodelta 1215. Demokratiasta ei silloin tiedetty mitään.

Parlamentaarinen demokratia oli alkujaan dualistinen järjestelmä, johon kuului kaksi vastakkaista poliittista ryhmää, joista vaaleissa enemmistön saanut muodosti hallituksen ja vähemmistöön jäänyt opposition. Tämä edellyttää kaksipuoluejärjestelmää tai ainakin hyvin vakiintuneita puoluejärjestelmiä. Nykyinen eurooppalainen parlamentarismi on enimmäkseen pluralistista, jolloin vaaleissa

määräytyy selkeiden vaihtoehtojen sijaan erilaisia vivahteita. Suomeen on vakiintunut kolmen suurehkon puolueen vuorottelu hallituksessa. Kaksi puoluetta on hallituksessa ja kolmas op-positiiossa. Vaalituloksesta ei voi suoraan päätellä hallituksen kokoonpanoa. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa eduskunnan palettiin ilmestyi neljäs suurehko puolue, mikä parlamentarismiin kannalta ei varmaan-kaan tilannetta selventänyt.

Suomessa monipuolueparlamentarismiin luonne on vuosikymmenien kuluessa muuttunut siten, että nykyään kaikki puolueet voivat olla samassa hallituksessa minkä tahansa muun puolueen kanssa. Aikaisemmin tämä ei ollut mahdollista. Kommunistit suljettiin käytännössä hallituksen ulkopuolelle vuosiksi 1948–1966. Mikään puolue ei halunnut olla heidän kanssaan samassa hallituksessa. Haluttiin suojautua Neuvostoliiton liialliselta vaikutukselta. Kommunistit palasivat hallitukseen vuoden 1966 vaalien jälkeen, jolloin eduskuntaan tuli harvinainen vasemmiston enemmistö.

Kokoomus koki samanlaisen kohtalon kuin kommunistit. Se sivuutettiin hallitusta muodostettaessa samanmittaiseksi ajanjaksoksi 1966–1987. Kummankin verraten suuren puolueen eristämisen hallitusvastuusta voidaan katsoa johtuneen Suomen ulkopoliittisesta asemasta, kuitenkin eri tavalla. Kommunistit pidettiin hallituksen ulkopuolella, koska heidän läheistä suhdettaan Neuvostoliittoon pidettiin uhkana. Kokoomus koki saman kohtalon siksi, että Moskova asian laatuun nähden hyvin selvästi vastusti puolueen tuloa hallitukseen.

Tästä erikoisesta parlamentarismiin sovelluksesta seurasi mm. sellainen merkillinen käytäntö ja periaate, että kokoomuksen vaaleissa saamaa mandaattia käytti-kin keskustapuolue vaatimalla ja saamalla enemmän hallituspaikkoja kuin mitä sen kannatus vaaleissa olisi matemaattisesti edellyttänyt, siksi, että sen katsottiin edustavan eduskunnan porvarillisten puolueiden suhteellista voimaa. Suomalaisen parlamentarismiin kiemuraisessa historiassa nähtiin siis sekin, että hallituspuolue edustaa myös oppositiota. Kokoomus ei tietenkään hyväksynyt tällaista tulkintaa.

Suomalaisen parlamentarismiin erityisluonteesta seuraa sekin, ettei vallassa oleva hallituskoalitio juurikaan kampanjoi vaaleissa yhtenäisenä voimana. Jokainen puolue joutuu vaalikampanjassaan ottamaan huomioon sen, ettei kenties ole viisasta hyökätä hallitusta vastaan liian rajusti, koska saattaa itse olla seuraavalla vaalikaudella hallitusvastuussa kritiikkinsä kohteen kanssa. Suuret hallituspuolueet profiloituvat vaaleissa toistensa vastavoimina. Tästä seuraa, että hallitus ja varsinkin hallituspolitiikka jäävät verraten vähälle puolustukselle. Tulee tilaa opposition, etenkin populismille rakentavien oppositiopuolueiden rynnäköille.

Voidaan ajatella, että tällainen asetelmakin osaltaan on vähentämässä kansalaisten alttiutta käyttää äänioikeuttaan. Kuvaa täydentää vielä koettu ristiriita itse äänestystilanteessa, jolloin ääni annetaan yksittäiselle ehdokkaalle, mutta vaalitulokset lasketaan ja ratkaistaan puolueittain. Ehdokkaan valinnan ensisijaisuutta korostava tiedotus antaa vinon kuvan todellisen äänestystapahtuman luonteesta. Valinta kohdistuu aina ehdokkaan kautta tämän puolueelle.

Onko passiivisuus aktiivisuutta

Yksilötasolla politiikalle kielteinen asenneilmapiiri toimii äänestysvilkkautta vähentävänä tekijänä. Kun politiikanvastaisuus on yhteiskunnassa laajaa, on hyväksyttävämpää perustella äänestämättä jättämistä politiikan surkeudella kuin todellisella syyllä, esimerkiksi omalla laiskuudella. Näin passiivisuudesta on tehty aktiivisuuden muoto.

Vaaliaktiivisuuden näkökulmasta on kiistatonta, ettei julkisuudessa annettu sekava ja merkittäviltä osin virheellinen kuva poliittisen järjestelmän toiminnasta ainakaan edistä äänioikeuden käyttämistä. Toisaalta on huomattava, että suunnilleen puolet äänioikeutetuista kuitenkin äänestävät. Vaalijulkisuuden vieraannuttavat elementit eivät vaikuta kaikkiin samalla tavalla, eivät ainakaan yhtä voimakkaasti. Kun halutaan selvittää, miksi niin suuri osa kansasta ei äänestä, on syytä tarkastella kenttää liukuvalla asteikolla eikä niin mustavalkoisesti kuin yleensä on tapana.

Voisi ajatella, että asenneasteikolla kiinnostus esimerkiksi politiikkaan vähenee tai kasvaa, kunnes se saavuttaa kriittisen pisteen, jolloin käyttäytyminen muuttuu. Jätetään äänestämättä tai vaihdetaan puoluetta. Aikaisemmin haluttomasti äänestänyt saattaa jättää äänestämättä vaikka hänen suhtautumisensa politiikkaan ei olisi muuttunut miksikään. Prosessi voi kulkea myös niin, että aikaisemmin epäilevästi vaikutusmahdollisuuksiinsa suhtautunut meneekin äänestämään - epäillen edelleen, mutta toimien nyt toisin kuin ennen. Haluttomasti äänestänyt saattaa olla ajattelussaan asiallisesti lähempänä täyspassiivista kuin normaalisti äänestänyttä. Nämä kaksi luetaan kyselyissä todennäköisesti samaan sarakkeeseen, kun vastausvaihtoehtoja on kaksi.

Puolueen vaihtamisen voisi kuvitella olevan pitkä henkinen prosessi, joka tietysti vaiheessa saattaa myös näkyä äänestämättä jättämisenä. Maassa, jossa puoluevalinnat ovat olleet hyvin pysyviä – kuten Suomessa – saatetaan näissä tapauksissa kokea yllätyksiä.

Politiikan tutkimuksessa poliittisen käyttäytymisen tilaa ja muutosta voidaan parhaiten selvittää käyttämällä liukuvaa asteikkoa ja pitkäjänteisyyttä poikittaisten lisäksi. Syytä on muistaa sekin, ettei mielipidetiedustelu ole tutkimus.

Kansan rooli kansanvallassa

Demokraattisessa yhteiskunnassa kansa on vallan lähde ja vallan oikeuttaja. Poliitikassa kansa mainitaan hyvin usein myös vallan käyttäjänä, korkeimman asteen päätöksentekokoelimenä. Tämä ilmenee esimerkiksi vaatimuksina kansanäänestyksestä ratkaistaessa hyvinkin tavanomaisia asioita.

Voidaan esittää monta käytännön perustelua sille, että kansa ei voi olla päätöksentekokoelin laajemmin kuin vain suurissa kansakuntaa koskevissa asioissa. Myös periaatteellinen lähestymistapa tuo ongelmia: *Millä tavalla toteutuu demokratian välttämätön elementti, vastuu, kansanäänestystilanteessa? Poliitikot vastaavat päätöksistään kansalle, mutta kenelle kansa on vastuussa?*

Sekä valtion että kuntien merkittävimpiä päätöksiä vuosittain ovat budjetit, jotka ohjaavat olennaisella tavalla kehitystä asianomaisissa organisaatioissa. Miten valtion ja kuntien budjeteista voitaisiin päättää kansanäänestyksellä?

Eri maissa on kokemusta myös siitä, että kansanäänestyksessä äänestetäänkin aivan muista asioista kuin niistä, jotka on vastattavaksi asetettu. Esimerkiksi jostain suuresta skandaalista saattaa tulla valinnan kohde, vaikka tuosta skandaalista ei kansanäänestyksen toimeenpanosta päätettäessä tiedetty mitään.

Konkreettisesti kansanäänestystilanteessa vastataan joko myönteisesti tai kielteisesti asetettuun kysymykseen. Demokratian ystävällä on syytä kysyä, millaisissa oloissa ja miten demokraattisesti kansan vastattavaksi asetettu kysymys on syntynyt.

Nimitystä kansa käytetään poliittisessa keskustelussa varsin löyhästi. Kansa saattaa tarkoittaa vain yhden puolueen kannattajakuntaa, jopa yhden kansanedustajan äänestäjiä. Kansa valitsee eduskunnan. Tästä ei kuitenkaan voi tehdä sellaista johtopäätöstä, että kansa olisi vallinnut jokaisen kansanedustajan erikseen. Yksittäisen kansanedustajan on valinnut riittävä määrä hänen puolueensa äänestäjiä yhdessä vaalipiirissä, kuitenkin vähemmistö niin koko vaalipiirin äänestäjäkunnasta kuin puolueen äänestäjistäkin. Kansan enemmistön kannatusta ei yksikään edustaja saisi, jos kannatusta näin voitaisiin mitata. Paraskaan ääniharava ei voi väittää olevansa henkilökohtaisesti kansan valitsema.

Kansa poliittisena toimijana on viime aikoina saanut uuden ulottuvuuden, kun kansalaisaloitteita on ryhdytty käsittelemään eduskunnassa samalla tapaa kuin lakialoitteita. Sinänsä uudistus on omiaan laajentamaan demokratiaa. Perusteltua ei kuitenkaan ole nimittää minimissään 50 000 allekirjoittajan joukkoa kansaksi tai kansan ääneksi. Aika ajoin näkyy julkisuudessa moitteita ”kansan äänen si-vuuttamisesta”, kun joku esittää kansalaisaloitteesta kritiikkiä.

Väärä kuva politiikasta

On ilmeistä, että demokraattisen poliittisen järjestelmän rakenteista ja toiminnasta syntyy vallitsevassa tiedotusilmastossa merkittävälle osalle kansalaisia virheellinen kuva. Yksittäisten ehdokkaiden ja edustajien merkitys ylikorostuu, ja puolueiden rooli hämärtyy.

Vaalikampanjoinnin kokonaisuuteen ovat lukuisat vaalikoneet tuoneet oman lisänsä. Niillä pyritään aktivoimaan poliittista ajattelua ja vuoropuhelua. Toinen asia sitten on, missä määrin tässä tavoitteessa onnistutaan. Ongelmaksi nousee se, että vaalikoneiden kysymyksen asettelu yleensä on ehdokaskeskeinen. Kysymyksenasettelu rakennetaan tyyliin ”Löydä oma ehdokkaasi”. Tämä on tietysti ymmärrettävääkin, koska ääni todella annetaan kirjoittamalla vaalilippuun ehdokkaan numero. Vaalien poliittinen tulos arvioidaan kuitenkin aina puolueiden äänimäärien mukaan, niin kuin parlamentarismien oloissa pitääkin tehdä.

Kuntavaalien 2012 alla erityisesti Ylen kanavilla vaalikampanjointia kattavissa ohjelmissa korostettiin sopivan ehdokkaan löytymistä. Äänestämisen yhteys tulevaan harjoitettavaan politiikkaan hämärtyi varmaan monesti. Oman äänen merkitys näyttäytyi yhä heikompana, koska muutoksen aikaansaamisen mahdollisuutta katsottiin yhden ehdokkaan kautta. Seurauksena oli se sinänsä aivan oikea päätelmä, ettei yksi ehdokas kuitenkaan mitään saa aikaan. Poikkeuksen puolueiden roolin huomioonottamisessa mediassa teki Perussuomalaiset, mikä oli entisestään hämärtämässä vaalivalintoja. Syntyi ja synnytettiin kuva asetelmasta perussuomalaisten ja muiden välisenä kamppailuna. Tällöin edellinen

identifioitiin selvästi, jälkimmäinen hämärästi. Vaalikampanjaa seuraavat katsaukset rakennettiin jotakuinkin säännöllisesti perussuomalaisen kautta ja kannalta. Silloin, kun mukana oli muiden puolueiden edustajia, näiltä kysyttiin arvioita ja mielipiteitä lähinnä perussuomalaisista.

Parlamentaarinen järjestelmä ilman puolueyhmiä on käsitteellisesti ja ajatuksellisesti mahdoton rakenne. Se poistaisi käytöstä mm. enemmistöhallituksen käsitteen. Jouduttaisiin tavan takaa tilanteisiin, joissa maassa aamupäivällä olisi enemmistöhallitus ja iltapäivällä vähemmistöhallitus tai molemmat samanaikaisesti riippuen kulloinkin käsiteltävästä asiasta. Vaalikampanjoinnissa korostuva yksilökeskeisyys on ristiriidassa parlamentarismien perusajatuksen kanssa. Suomessa tämä ristiriita korostuu kenties enemmän kuin juuri missään muussa EU-maassa. *Parlamentarisessa järjestelmässä parlamentin toimiva yksikkö on puolueperusteinen eduskuntaryhmä, ei yksittäinen edustaja.*

Toimiakseen parlamentaarinen järjestelmä edellyttää, että lainsäädännöstä ja budjetista päätettäessä hallitus ja hallituspuolueet ovat yhtenäisiä.

Sama periaate korostuu myös kuntavaaleissa, vaikka kunnissa ei parlamentarismia varsinaisesti sovelletakaan. Kunnanhallitukset valitaan suhteellisuus-, ei enemmistöperiaatteen mukaisesti ja käytännössä vaalikaudeksi. Kunnissa ei puhuta parlamentarismille ominaisesta hallitus-oppositio -asetelmasta. Käytännössä kuntaa kuitenkin johdetaan vaaleissa muodostuneen enemmistön voimalla, enemmistön, jonka koossa pitävänä voimana toimii tärkeimpien luottamustehtävien ja myös virkojen jakaminen. Vaaleissa suurimmaksi tulleella puolueella on yleensä johtorooli ja ainakin periaatteessa myös päävastuu.

Vaalikampanjoissa korostetaan yksittäisten ehdokkaiden erinomaisuutta ja erityiskykyä, joiden avulla kunnan asiat pannaan järjestykseen kyvyttömiä ja yksinkertaisten reppanoiden pyristelystä huolimatta.

Suomalaisessa vaalikampanjoinnissa ehdokaskeskeisyys korostuu valtaisan kaupallisen yksilö-mainonnan kautta. Kalliissa lehti- televisio- ym. mainoksissa korostetaan yksittäisten ehdokkaiden erinomaisuutta ja ylivoimaisuutta. Samalla vahvistetaan useitakin demokratialle ja parlamentarismille vieraita piirteitä. Poliittisessa päätöksenteossa korostuvat korruptiiviset elementit, vaikka varsinaisen korruption tunnusmerkit eivät täysin täyttyisikään. Ehdokkaiden eriarvoisuus on ilmeinen vaalitukirahan jakautuessa epätasaisesti.

Demokratian kannalta kaupallistuneessa vaalikampanjoinnissa erityisen epäilyttävää on se, että hyvin luultavasti monet uskovat mainostoimistojen luomaa kuvaa yksittäisten superehdokkaiden kyvyistä yksin ratkaista yhteiskunnan ongelmat.

Kansalaiselle syntyy helposti virheellinen käsitys myös siitä, miten päätökset syntyvät kunnissa ja myös eduskunnassa. Hiukan kärjistäen voisi todeta, että eduskunta monen mielessä on yhtä kuin istuntosali, johon edustajat kokoontuvat ikään kuin työpaikalleen keskustelemaan, mistä tänään päätettäisiin ja mitä otettaisiin esille. Samantapaisia käsityksiä kansalaisilla on kaupunkien päätöksenteosta. Valtuuston ajatellaan toimivan operatiivisesti, ja valtuutettujen voivan ottaa esiin minkä tahansa asian suoraan valtuuston päätettäväksi.

Suomen yksilökeskeisen ja kaupallistuneen vaalijärjestelmän korvaaminen ns. pitkillä listoilla nousee keskusteluun varsinkin vaalien läheisyydessä. Pitkien listojen järjestelmässä äänestetään puoluetta, ei yksittäistä ehdokasta. Järjestelmä toimii siten, että äänestäjät päättävät, kuinka monta edustajaa vaalipiiristä puolue saa, ja puoluejärjestöt päättävät, ketkä valitaan. Tämä tapahtuu siten, että puoluejärjestö asettaa ehdokkaat tiettyyn järjestykseen, jonka mukaan määräytyy, ketkä henkilöt valitaan. Jos esimerkiksi puolueen vaalipiirissä saama äänimäärä suhteellisuuden mukaan tuo kaksi paikkaa, valituksi tulevat listalta ensimmäinen ja toinen. Suomen järjestelmässä vastaavassa tapauksessa valituksi tulevat kaksi eniten henkilökohtaisia ääniä saanutta ehdokasta. Jonkin muotoinen pitkien listojen järjestelmä on käytössä yleisempi kuin suomalainen, joka siis on poikkeus.

Pitkien listojen ilmeinen etu demokratian kannalta on vähäisempi kaupallisuus. Henkilökohtainen vaalimainonta on saavuttanut Suomessa sellaiset mitat, että ehdokkaiden eriarvoisuus voimakkaasti korostuu. Raha ratkaisee ja sitä on saatavilla.

Pitkien listojen vastustajien yleisin argumentti on se, että on demokraattisempaa, kun kansalainen voi valita myös ehdokkaan, ei vain puoluetta. Tähän voi vastaväittäjä heittää kysymyksen, joka pohjautuu vaalimatematiikkaan. Kuka sitten edustaa esimerkiksi eduskunnassa tai valtuustossa niitä äänestäjiä jotka ovat antaneet äänensä sellaiselle edustajille, joita ei valittu? Eikö heitä edusta kukaan? Valitsematta jääneet ehdokkaat saavat noin puolet puolueiden kokonaisäänimäärästä. Heidän ehdokkuutena ja vaalityönsä kokonaistuloksen kannalta on yhtä arvokasta kuin läpi menneidenkin. Tämäkin näkökohta puoltaa sitä tulkintaa, että ääni annetaan ensisijaisesti puolueelle.

Todellisuudessa kiistelyyn pitkistä listoista ei kannata tuhlata kovin paljon aikaa eikä tarmoa - vaikka niillä kiistattomia etuja olisikin. Jos pitkät listat todella otettaisiin käyttöön, valtamedia ja vähän vähäisempikin media menettäisivät suuret mainostulot, kun yksittäiset ehdokkaat eivät enää mainostaisi itseään. Kun rahavirtojen ehtyminen ei oikein käy näkyväksi argumentiksi, vedotaan demokratiin, jota pitkien listojen väitetään kaventavan.

Tiedotusvälineiden mainostulot ovat ohittamaton este. Asiakeskustelu ei onnistu siksikään, että sitä jouduttaisiin käymään median omistamilla ja hallitsemilla foorumeilla.

Kynnys pitkien listojen käyttöön ottoon saattaisi olla ylitettävissä Euroopan parlamentin vaaleissa, joissa ehdokkaiden verraten vähäinen määrä ja koko maan oleminen yhtenä vaalipiirinä aiheuttavat muista vaaleista selvästi poikkeavat olosuhteet.

Media – vaikea mutta välttämätön

Media, joukkotiedotus, lehdistö, julkinen sana, toimii käsitteenä poliittisessa keskustelussa jossain määrin samalla tavalla kuin kansa. Se on myyttinen ulottuvuus, sillä on paljon valtaa. Siitä puhuminen on rituaalinomaista. Sen mahtia kunnioitetaan ja pelätään. Sillä oleva valta halutaan esittää hyvänä valtana; siksi sen toiminta on hyvää toimintaa, johon kohdistuva kriittinen huomio torjutaan kollektiivisesti.

On vahvoja perusteluja käsitykselle, että äänestysvilkkauksen trendinomaisessa alenemisessa tärkeitä syitä on kansalaisten kielteiseen kallistuva asenne politiikkaan ja varsinkin poliitikkoihin. Tämän toteaminen ei vielä anna kattavaa vastausta äänestysaktiivisuuden alhaisuuteen ja sen jatkuvaan alenemiseen. On voitava vastata kysymykseen: Mistä kaikesta tämä politiikkoihin kohdistuva negatiivisuus, torjuvuus ja suoranainen halveksunta johtuvat? Onko kielteinen asenneilmaisuu jossain määrin perusteltu?

On ilmeistä, että kansanedustajia ja ministereitä koskevat skandaalit ovat ainakin jonkin verran vaikuttaneet kielteisten mielikuvien vahvistumiseen kansalaisten keskuudessa. Ne eivät kuitenkaan selitä ilmiötä kokonaisuudessaan. Asianosaisten vaalikannatus ei aina ole romahtanut, joskus on käynyt jopa päinvastoin.

Suomessa on vaikeaa käydä keskustelua median roolista ja vaikutuksesta kansalaisten käsityksiin politiikasta. Valtiovaltien vuoropuhelu on hankalaa mm. siksi, että sitä voidaan käydä vain median omilla foorumeilla: tiedotusvälineissä. Mediakeskustelua ei todellisuudessa voida käydä pelkästään kolmansien osapuolten välillä; median taholta osallistutaan siihen kuitenkin, koska foorumina on joka tapauksessa media foorumin, pelikentän, ”omistajana” ja koska median varsinaisena tehtävänä on juuri valvoa tämänkaltaisia prosesseja ja raportoida niistä.

Media on hankala keskustelija myös siksi, että se käsitteellisellä tasolla esiintyy niin monimuotoisena. Yksi median suosituimmista samastumistaustoista on sananvapaus. Rooli määritellään usein hyvin kategorisesti: Media ei ole vain sananvapauden käyttäjä vaan myös sananvapauden edustaja, sananvapaus itse. Kriittiseksi mielletty ulkopuolinen keskustelija nähdään herkästi vastustajana, siis sananvapauden vastustajana, joka täytyy jollakin tapaa nujertaa. Tuomarin roolissa tässäkin ottelussa on media itse. Todennäköisyys sille, että media arvioinnissaan julistaisi sitä vastaan nousseen poliitikon keskustelun voittajaksi, on hyvin pieni. Tästä huolimatta on mahdollista, että kaikki eivät tuomioon yhdy. Kannattaa siis osallistua keskusteluun. Suomalaisen median kulttuuriin kuuluu musketisoturien periaate. Mediaan kuuluvat sekä suuret lehtitalot ja televisioyhtiöt että jokainen alalla työskentelevä toimittaja. Kaikkien nimi on Sananvapaus.

Suosittu luonnehdinta on, että media demokraattisessa yhteiskunnassa on vallan vahtikoira, jonka tehtävänä on pitää informaation väylät avoimina. Tämä tehtävä sille yleisesti tunnustetaan. Vapaa media on demokraattisen yhteiskunnan merkittävimpiä elementtejä. Täyttäessään tätä tehtävää: vahtiessaan vallan käyttämistä media käyttää itse valtaa. Tässäkin tapauksessa on edellytettävä, että vallan käyttöön liittyy vastuu. Demokratian ystävä kysyy: Miten ja mihin suuntaan media vastuutaan kantaa?

Voidaan myös asettaa perusluonteinen kysymys: mitä valta näissä yhteyksissä oikeastaan on? Onko vahtikoiran vainu niin tarkka ja kehittynyt, että se tunnistaa vallan tarpeeksi etäältä? Pysäyttääkö se naamioituneenkin rosvon?

Onko media subjekti vai foorumi? Ketkä saavat toimia sen välillä? Millaisin periaattein ja menetelmin määräytyvät ehdot? Vaikka vastauksia ei helposti löydäkään, kysymyksiä on syytä asettaa.

Markkinapainotteisessa yhteiskunnassa useimpien median osa-alueiden taustalla on liikeyritys. Liikeyritysten tehtävänä on ensisijaisesti kasvattaa omistajansa varallisuutta. Tiedotusvälineen puitteissa työtään tekevien on siis toimittava niin, että tuo ensisijainen tehtävä täyttyy. Kun samalla on edellytettävä demokraattisen yhteiskunnan asettamien avoimuus- ja julkisuustehtävien täyttymistä, syntyy eriasteisia ristiriitoja. Näitä ei kyetä lopullisesti ratkaisemaan. Tällaiset ristiriidat kuuluvat normaaleina ilmiöinä yhteiskuntaan. Tärkeää olisi, että niistä voitaisiin avoimesti keskustella. Keskustelua vaikeuttaa se, ettei tällaisten ristiriitojen olemassa oloa yleensä myönnetä.

Vaikka media mm. suhteessa politiikkaan mainitaankin useimmiten yhtenä kokonaisuutena, on median sisäiset ilmiöt kuten keskinäinen kilpailu julkisuuden hallinnasta otettava huomioon. Voidaan havaita, että tässä kriittisyys ja kielteisyys sekoittuvat toisiinsa. Kokenut journalisti on oppinut, että pääsee helpomalla, jos poliitikon argumenttien sijasta pyrkii horjuttamaan tämän persoonaa, motiiveja ja integriteettiä. Mikäli hän käyttää tätä oikopolkua, hän tulee samalla horjuttaneeksi politiikan ja poliitikkojen arvostusta entisestäänkin.

Kohtaamisen kehät ja areenat

Politiikan ja median, poliitikkojen ja journalistien kohtaaminen eri vivahteineen lienee parhaiten havainnollistettavissa television poliittisissa ohjelmissa. Näitä on erilaisista spontaaneista uutishaastatteluista suuriin kaikkien puolueiden vaalikeskusteluihin. Kummankin osapuolen rooli vaihtelee ohjelmatyypin mukana. Kaikille on yhteistä se, että pääosassa on aina katsoja, kuuntelija tai lukija, jonka tiedonsaannista on kysymys. Verraten tavallista on, että esimerkiksi televisio-toimittaja poliitikkoa haastatellessaan pyrkii osoittamaan kollegoilleen oman osaamisensa, ei niinkään antamaan ajankohtaista tietoa katsojille. Myös haastateltavalla poliitikolla on usein samankaltaisia taipumuksia puhua omille kollegoilleen. Haastattelussa on liian usein ”rökittämisen” maku ikään kuin suurriistan metsästyksessä. Sanoma katsojille jää vajaaksi.

Toimittajan rooli ikään kuin poliitikon tenttijänä on informaation kulkua häiritsevästä jännitteestä huolimatta demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön sekä tiedon levittämisen että vallan vahtimisen toteuttamiseksi. Vaalien alla on jokainen puoluejohtaja vuorollaan tentittävänä esimerkiksi televisiossa. Näihin ohjelmatyyppeihin kuuluu toimittajan tiukka ote. Hänen tehtävänsä on pitää huoli siitä, ettei poliitikko puhu perättömiä ja että hän vastaa kysymyksiin. Näissä tenteissä vallitsee kuitenkin joskus käännetyn todistustaakan periaate, jonka mukaan tentattava poliitikko joutuu käyttämään aikaa vakuuttaakseen kuulijat siitä, ettei valehtele, mikä heikentää katsojalle välittyvän tiedon määrää lisäten alttiutta jättää äänestämättä.

Suurten televisiokanavien piirissä ei ehkä ole pohdittu tai ainakaan mielletty riittävästi toimittajien roolin muuttumista, kun kyse on esimerkiksi vaalikeskusteluista, joissa on edustus useista puolueista. Näissä tunteja kestävässä keskusteluissa puhetta johtavien toimittajien tulisi keskittyä juuri tähän tehtävään eli jakamaan puheenvuoroja ja valvomaan pelisääntöjen (teemat, enimmäispuheajat jne.) noudattamista. Tällöin poliittisten vaihtoehtojen tarjoaminen ja torjuminen vastakkainasetteluineen olisi nimenomaan puolueiden edustajien tehtävänä. Tarpeen mukaan toimittajat voisivat esittää täydentäviä kysymyksiä ja pyytää

selvennyksiä. Puhetta johtavien toimittajien ei sovi asettua keskustelussa yhdeksi osapuoleksi. Näin kuitenkin usein tapahtuu.

Kuitenkin vaalikeskusteluja vetävät toimittajat hyvinkin usein käyttäytyvät keskustelijoita kohtaan avoimen aggressiivisesti lyöden näyttävästi laimin myös tasapuolisuuden noudattamisen. Käyttäytymiskoodiin kuuluu myös esiintyminen alentuvan huvittuneesti, kun keskustelun varsinaiset osanottajat – eduskunta- puolueiden johtajat – puhuvat. Vaalikeskustelut vakiintuvat tilaisuuksiksi, joissa kukin puoluejohtaja vuorollaan ja erityisesti kaikki yhdessä leimataan tavallista yksinkertaisemmiksi tunareiksi. Tällainen ilmapiiri edistää tehokkaasti politiikkaa ja poliitikkoja kohtaan tunnetun arvonannon rapistumista. Äänestyskynnys nousee entisestään.

Kansalaisten äänestysaktiivisuuden kannalta vaalikeskusteluilla erityisesti televisiossa on suuri merkitys. Nykyisellään ne vaikuttavat ilmeisen kielteisesti. Kun pääesiintyjien, puoluejohtajien keskustelu tapahtuu enimmäkseen negatiivisessa virityksessä, johon kuuluvat juontajien taipumus pyrkiä nolaamaan paikalla olevat poliitikot ja politiikka kokonaisuudessaan. Tässä suhteessa julkinen keskustelukulttuuri vaihtelee maasta toiseen. Useissa maissa keskustelujen juontajat ovat suomalaisia kollegojaan paremmin oivaltaneet, ketkä ovat keskustelun päähenkilöitä.

Mikrofonien toisella puolen on kehittynyt pieni mutta osaava poliitikkolaji, jotka osaavat mestarillisesti käyttää hyväkseen esimerkiksi televisiokeskustelujen ajan rajallisuutta. Kokeneina puhujina ja myös arvostettuina asiantuntijoina nämä estottomasti ylittävät puheaikansa ja puhuvat vähemmän kokeneiden päälle ja näin ryöstävät aikaa. Kun aikaa on näin enemmän kuin muilla, sitä riittää myös muiden keskustelijoiden ajatusten tulkitsemiseen itselle edullisesti. Hyvä puoli on se, että ko. edustajat tunnetaan, jolloin voidaan valmistautua.

Aatteiden ottelua vai kukkotappelia

Vaalipassiivisuuden juuria etsivä kysyy johdonmukaisuuden nimissä myös, onko poliitikoista ja näiden toiminnasta syntynyt kuva ainakin johonkin mittaan perusteltu. Millainen kuva politiikasta ja sen harjoittajista mahdollisille äänestäjille välittyy? Kommunikoiko poliittinen eliitti eri tasoilla sillä tavoin, että viestin vastaanottajalla on edellytykset ymmärtää sitä? Tarkastelun liiallisen paisumisen rajoittamiseksi tässä huomioidaan lähinnä julkisia televisioesiintymisiä ja eduskunnan suuren salin keskusteluita kuten kyselytunteja ja vastaavia..

Eduskunnan debattien välittyminen suorina lähetyksinä joko televisiokanavien ja internetin kautta on tehnyt kansalaisille mahdolliseksi aikaisempaa paljon tarkemmin, seurata täystunnon tapahtumia. Vaaliaktiivisuus ei kuitenkaan ole tämän seurauksena noussut, se on alentunut. On siis pääteltävä, että laajennuksen toteuttaneet ovat erehtyneet arvioidessaan informaation lisäämisen parantavan kansalaisten mahdollisuuksia tai haluja vaikuttaa politiikassa. Yhtä perusteltu on toinenkin päätelmä, ettei eduskunnan keskustelujen informaatioisältö yllä odotusten tasolle. Vaihtoehdot eivät tietenkään sulje toisiaan pois.

Tämän tarkastelun kannalta eduskunta on nähtävä enemmän poliittisten voimien väittelyfoorumina kuin korkeimpana valtioelimenä. Demokratian ja parlamentarismien ystävä kysyy, millainen kuva poliittisesta päätöksenteosta kansalaisille

välittyä eduskunnan suuresta salista. On aivan ilmeistä, että meluisa ja sekava kuvaavat sitä paremmin kuin esimerkiksi asiallinen ja informatiivinen. Moderni kuvaustekniikka lähikuvineen kärjistää tilannetta näyttäen vastaanottimiin salin tunnelman ja asetelman erilaisina kuin itse saliin.

Sekä opposition että hallituksen taholta korostetaan enemmän vastustajan ja tämän mielipiteiden huonoutta kuin omien kannanottojen hyvyttä. On selvää, että eduskuntadebatin taitamisessa on suuriakin eroja ja että väittelyssä menestyminen on kaikkien keskustelijoiden tavoitteena, mikä on luonnollista. Poliitiikan arvostuksen kannalta on kuitenkin ongelmallista, jos väittelyvoittoon pyritään kyseenalaistamalla toisen puolueen keskustelijan motiivit ja rehellisyyden. Vaikka eduskunta-debatin tunnetuimman normin mukaan edustaja ei saa sanoa, että vastapuoli valehtelee, tämän määräyksen kiertäminen on sekä helppoa että yleistä.

Eräänlaisena urheilulajina täysistuntokeskustelua voi olla kiintoisaa seurata. Poliittisen päätöksenteon ymmärtämiseen ja tiedonsaannin parantamiseen siitä ei kuitenkaan ole. Poliitikot ovat hallitsemillaan foorumeilla – kuten eduskunnan istunnoissa – ottaneet käyttöön suunnilleen samanlaiset menettelytavat ja keinot kuin media omillaan. On hyvin luultavaa, ettei tähän saada muutosta.

Eriyisesti televisioväittelyissä ja haastatteluissa on suuri merkitys sillä, että tavoitteena on informaation ja vaikutelman välittyminen kansalaisille. On kuitenkin tavallista, että johtavienkin poliitikkojen väittelyissä puhutaan pääasiassa muille poliitikoille ja asiantuntijoille. Käytetään paljon erikoisterminologiaa, minkä toivotaan viestittävän, että puhuja tuntee asiat. Saman viestin oletetaan saavuttavan myös tavallisen kansalaisen. Viestinä ei tällöin toimi käsitteillä olevan asian sisältö vaan signaali siitä, että kyseinen keskustelija hallitsee asian, koska puhuu samaa ”kieltä” kuin asiantuntijat. Samalla välittyy sopivasti viesti siitä, että toista mieltä oleva ei asiaa hallitse, pääasiassa yksinkertaisuutensa vuoksi. Malli varmaankin toimii jossakin määrin, mutta ei tarpeeksi vakuuttaakseen ns. tavallisen epäröivän kansalaisen käyttämään äänioikeuttaan.

Eduskuntadebattien välittäminen julkisuuteen on kuitenkin toteutuksen heikkouksista huolimatta myönteinen asia, paljon parempi ja demokratiassa kestävämpi kuin suuri hiljaisuus. Näppäryys, kärjistyksiset ja huumori ovat katsojan kiinnostuksen ylläpitäjiä, pitkät virkakieliset puheet sen sammuttajia. Olisi vain pidettävä huolta siitä, että vuorovaikutus kansalaisten kanssa on päällimmäisenä tavoitteena.

Äänestämättä jättämisen syiden selvittelijän on syytä miettiä sitäkin, miksi yleensä enemmistö kuitenkin käy äänestämässä. Samalla voisi pohtia, miksi niin moni jättää käyttämättä niitäkin mahdollisuuksia, joita vaikuttamiseen demokraattisessa yhteiskunnassa on olemassa. Suosituttava väittäminen, että järjestelmämme rakenteet toimivat kansalaisten vaikuttamisen esteinä, joiden poistaminen avaisi padot kaikkien osallistumiselle ja tätä kautta täydelle demokratialle, ei ole tosi. Mahdollisuuksia on paljon enemmän kuin mitä niitä käytetään. Vaikuttaminen on kuitenkin varsin kovaa työtä, johon epäonnistumiset kuuluvat elimellisesti. Tarvitaan asiaan perehtymistä, vakuuttavuutta ja kykyä esittää näkemyksensä mutta myös kuuntelemista, kuullun ymmärtämistä ja kykyä kompromisseihin.

On ilmeistä, että kansalaisten todellisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen lainsäädännöllä tai muulla tavoin, ei millään merkitsevällä todennäköisyydellä lisää aktiivisuutta passiivisten keskuudessa. Niitäkin hyödyntävät ne, jotka ennestään ovat aktiivisia. Tämäkin on tietenkin myönteistä kehitystä, jota lainsäädännöllä voitaisiin edistää.

Laajempaa kansalaisvaikuttamista eivät edistä myöskään erilaiset näennäistoi-
met kuten nuorisovaltuustojen tai kunnanosa-
valtuustojen perustaminen. Tällai-
set organisaatiot eivät käytä todellista päätösvaltaa. Niiden toiminta vaatii kui-
tenkin aina oman hallintonsa, mikä sitoo voimavaroja, kun näitä pitäisi päinvas-
toin vapauttaa palveluiden takaamiseksi. Demokratian säilyminen edellyttää de-
mokratian arvostamista silloinkin, kun sen toiminta ei ole moitteetonta.

Kulttuurin on muututtava, eikä se tapahdu nopeasti, ei ainakaan demokratiassa.
Aika on demokratian hinta. Nopea päätöksenteko ei ole sama asia kuin hyvien
päätösten tekeminen. Ajan merkit viittaavat vahvasti siihen suuntaan, että vai-
keina aikoina tai vaikeissa asioissa demokratia periaatteineen siirretään syrjään.
Onko demokratia siis vain hyvien aikojen valtiomuoto? Onko se vain helppoja
asioita varten? Juhlapuhekielellä asia voitaisiin ilmaista kysymyksellä: *Onko de-
mokratia yhteiskuntamme jalokivi vai peruskivi?* Edellistä näytetään ja käytetään
ja ihaillaan vain juhlissa, jälkimmäiselle perustuu arkinen olemassa oloimme.

Lopuksi

Poliittisissa valinnoissa, vaaleissa on lopulta kysymys hegemoniasta, henkisestä
yliotteesta, jonka kansalaiset joko antavat tai eivät anna. Näinä aikoina tuo hege-
monia, henkinen yliote on vahvasti porvareilla, niin Suomessa kuin Euroopan
unionissakin. Valtakirjan aitous on kiistaton, mutta sen voimassaoloaika voi-
daan lyhentää.

Näillä riveillä on yritetty pohtia kansalaisten alhaisen äänestysaktiivisuuden syytä
hahmottamalla näkökulmaa poliittiseen todellisuuteen ja olosuhteisiin varsin
yleisellä tasolla. Juttu virittyy jossain määrin pessimistiseksi, huolestuneeksi vä-
hintään, ei kuitenkaan toivottomaksi. Se on juttu muiden joukossa, ajassa kirjoi-
tettu.

Kirjoittaja

Ministeri Pertti Paasio on entinen kansanedustaja ja SDP:n puheenjohtaja (1987–
1991). Hän toimi ulkoasianministerinä Holkerin hallituksessa 1989–1991. Vuon-
na 1996 Paasio tuli valituksi Euroopan parlamentin jäseneksi. Paasio on valmis-
tunut valtiotieteiden maisteriksi Turun yliopistosta vuonna 1968.

Kalevi Sorsa -säätiö on sosialidemokraattinen ajatushautomo,
jonka tarkoitus on ylläpitää yhteiskunnallista, tasa-arvoa ja
demokratiaa edistävää keskustelua.

www.sorsafoundation.fi